

UCZYMY DZIECI REGUŁ ŻYCIA SPOŁECZNEGO

Prawidłowa regulacja stosunków z otoczeniem społecznym oznacza utrzymanie równowagi między przystosowaniem się do jego wymagań i oddziaływaniem na nie. Zmiany zachodzące w tym zakresie wraz z wiekiem składają się na rozwój społeczny. Rozwój społeczny polega na zdobywaniu dojrzałości do współżycia w społeczeństwie. Człowiek od chwili swych narodzin wpływa na innych i podlega ich wpływom. W pierwszym okresie życia dziecko nie dostrzega specyficznego charakteru bodźców społecznych. Ludzi traktuje na równi z bodźcami fizycznymi. Umiejętność odróżniania ludzi od innych elementów środowiska osiąga pod koniec 3 miesiąca i odtąd można mówić o pierwszych interakcjach społecznych. Poczynając od wieku poniemowlęcego, zaczyna robić znaczne postępy w zakresie opanowania funkcji społecznej przedmiotów- używania ich zgodnie z nadanym im przez ludzi przeznaczeniem.

Dziecko w pierwszych latach życia, choć niewątpliwie odróżnia osoby znane od obcych w podobny sposób się do nich zwraca - jest ze wszystkimi na " ty", ma względem nich podobne oczekiwania. W drugiej połowie wieku przedszkolnego widzi już niewłaściwość takiego zachowania i zaczyna odnosić się do obcych osób z dystansem. Stopniowo przyswaja sobie różne techniki zmniejszania dystansu - uczy się zawierania znajomości, opanowuje pewne grzecznościowe formy zwracania się do ludzi, dostosowane do okoliczności i stopnia znajomości. Uczy się też utrzymywać, zależnie od stopnia i charakteru znajomości, różną wielkość dystansu, odpowiednio do tego dostosowując np. temat rozmów, głębokość zwierzeń, wielkość oczekiwań. Ważną rolę w kształtowaniu się wczesnych więzi społecznych odgrywa kontakt dotykowy dziecka z zajmującą się nim osobą dorosłą. Uwagę dziecka zwraca również zachowanie się innych osób - wykonywane przez nie czynności, posiadane przedmioty, wygląd zewnętrzny i ujawniające się w nim emocje. Wszystkie te cechy dzieci potrafią dostrzec na długo przedtem, zanim mogą je określić słownie. Już 7, 8-mio miesięczne niemowlę reaguje na różnice w wyrazie mimicznym twarzy ludzkiej (reaguje płaczem w odpowiedzi na mimiczne przejawy gniewu). Starsze już nieco dziecko stara się zwrócić na siebie uwagę innych, osiąga to za pomocą dostępnych sobie form wokalizacji, z czasem form słownych, zbliżania się przez wyciąganie rączek, pociąganie za ubranie, podchodzenia, podawania trzymanyh w ręku przedmiotów, wykonywania "na pokaz" różnych czynności lokomocyjnych, manipulacyjnych, zabawowych. Reaguje tak wobec dorosłych, a potem w stosunku do rówieśników. Ważne dla dalszego rozwoju jest, aby pierwsze kontakty były źródłem pozytywnych emocji i przebiegały bez poważniejszych konfliktów. Należy np. zadbać o to, aby dzieci, które się razem bawią miały odpowiednią liczbę zabawek, co zapobiega kontaktom negatywnym. U dzieci w wieku przedszkolnym kontakty między rówieśnikami nie wymagają już stałej obecności wychowawcy, może on jedynie podsuwać pomysły wspólnych zabaw, pomagać w ich organizowaniu. Powinien też pomagać w rozwiązywaniu powstających konfliktów poprzez kształcenie umiejętności zgodnego współdziałania, wyjaśnienia postępowania rówieśników, ukazywania sytuacji z ich punktu widzenia. Konflikty w grupie dziecięcej wynikają z trudności pogodzenia ról, które jednostka pełni. Przedmiotem konfliktu może być również atrakcyjna zabawka. Formy konfliktów dziecięcych są różnorodne sprowadzają się jednak do różnego rodzaju zachowań agresywnych. Atakując czy też broniąc się mogą bić się, gryźć, kopać. U starszych dzieci występuje agresja werbalna pod postacią kłótni, przezywania itp.,. Ponieważ jednak całkowicie wyeliminowanie sytuacji konfliktowych życia człowieka jest niemożliwe, dziecko powinno uczyć się samodzielnego rozwiązywania. Dzieci nie mogą nauczyć się współżycia z innymi ludźmi, jeżeli większość swego czasu spędzają same. Z każdym wiekiem potrzebują one więcej okazji do przebywania z dziećmi w ich wieku i na ich poziomie, lecz i z dorosłymi w różnym wieku i o różnych doświadczeniach.

Dzieci uczą się postępować społecznie tylko wówczas, gdy są motywowane do takiego postępowania. Ich motywacja zależy od tego ile zadowolenia czerpią z aktywności społecznej. Jeżeli kontakty z innymi ludźmi sprawiają dziecku radość, będą one chciały te kontakty powtarzać. Jeżeli zaś kontakty społeczne sprawiają im niewielką przyjemność będą ich unikać, gdy tylko to będzie możliwe. Dzieci uczą się pewnych wzorców zachowań poprzez próby i błędy. Uczą się również przez praktyczne pełnienie ról - naśladowanie ludzi, z którymi się identyfikuje. Jednakże uczą się szybciej i rezultaty będą lepsze, jeśli uczyć je będzie osoba, która potrafi tę naukę prowadzić i ukierunkować oraz dobrać im towarzyszy tak, aby byli dobrym wzorem do naśladowania. Obecność odpowiednich wzorców ułatwia dostosowanie się do nakazów i zakazów. Szczególnie istotne są wzorce dostarczane przez tzw. osoby znaczące, z którymi dziecko ma stały kontakt i jest z nią silnie związane emocjonalnie. Początkowo są to głównie rodzice (klimat rodzinny, w której jednostka wzrasta, postawy, jakie preferują rodzice w stosunku do dzieci, a także sposób, w jaki rodzice pełnią swoje role: matki, ojca stają się zasadniczymi wzorcami, które jednostka przyswaja albo też odrzuca), potem funkcję tę mogą przejąć wychowawcy, koledzy, przyjaciele, czy znani aktorzy lub sportowcy itp. Przedszkole jest pierwszym w życiu terenem, na którym dzieci poruszają się bez pomocy bliskich mu osób dorosłych. Dziecko poznaje różne role społeczne i uczy się je pełnić. Przystosowanie do nowego otoczenia bywa niekiedy trudne. Grupę tworzą dzieci, które muszą nauczyć się współżyć ze sobą, każde z nich ma inne doświadczenia indywidualne, a hierarchia wartości, które starają się wpoić rodzice nie zawsze jest taka sama.

Rodzice i wychowawcy wpajają dziecku różnorodne zasady zachowania obowiązujące w danym społeczeństwie i kręgu kulturowym. Aby dziecko dobrze się czuło wśród innych i mogło nawiązywać prawidłowe kontakty społeczne, dorośli muszą dołożyć wszelkich starań, by nauczyć je postawy pełnej szacunku i tolerancji dla drugiego człowieka. Przedszkolaki zwykle nie umieją wczuć się w potrzeby oraz uczucia innych. Niektóre z nich są małymi despotami, inne muszą mieć to, czego chcą. Dzieci, które rozumieją i liczą się z uczuciami innych, mają dużo lepsze relacje w przedszkolu, zarówno z kolegami, jak z dorosłymi. Role, jakie jednostka pełni, zależą od bardzo wielu czynników tj. wiek, płeć, rodzaj aktywności. Im człowiek bardziej dojrzały, tym więcej ról pełni. Aby pełnić role w sposób społecznie akceptowany, należy pełnić je zgodnie z regułami obowiązującymi w danym środowisku. Proces wychowania pomaga jednostce w podejmowaniu i pełnieniu ról społecznych oraz w rozwiązywaniu różnorodnych sprzeczności i konfliktów zachodzących w toku jej rozwoju. Człowiek podlega wpływom środowiska wychowawczego przez całe życie, nawet wówczas, gdy sam staje się twórcą lub aktywnym składnikiem tego środowiska pełniąc np. rolę nauczyciela - wychowawcy.

Pomocna literatura:

M. Przetacznik- Gierowska, G.Makiełło - Jarża *"Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego"*. Warszawa WSiP 1985

S. Mika *"Psychologia społeczna dla nauczycieli"*. Warszawa WSiP 1980

A. Matczak *"Badania nad czynnikami rozwoju emocjonalnego małych dzieci."*

W: Materiały do nauczania psychologii". Pod red. L. Wołoszynowej. Seria II, t. 2.